

ARCADES

Introducing dAta pRoteCtion AnD privacy issuES at schoolS in the European Union

<http://www.arcades-project.eu/>

PÁLYÁZATI KIÍRÁS: JUST/2013/FRC/AG
SZERZŐDÉSSZÁM: JUST/2013/FRAC/AG/6132

Munkafolyamat 1: Felkészülés a pedagógusok részére tartandó szemináriumra

Kiadvány 1.2: Európai Kézikönyv a Magánszféra- és a Személyes Adatok Védelméről Iskolák Számára

Oktatási Segédanyag Pedagógusok Részére

Készült az Európai Bizottság
Jogérvényesülési Főigazgatósága által irányított
Európai Unió Alapjogi és Állampolgársági Programjának társfinanszírozásában

Brüsszel, 2015 Szeptember

Nyilatkozat: a kézikönyv tartalma nem tekinthető az Európai Bizottság hivatalos álláspontjának

Európai Kézikönyv a Magánszféra- és a Személyes Adatok Védelméről Iskolák Számára

Oktatási Segédanyag Pedagógusok Részére

Együttműködő partner: Vrije Universiteit Brussel (VUB) Jog, Tudomány, Technológia és Társadalom elnevezésű kutatócsoportja

Szerkesztő: Gloria González Fuster (VUB)

Szerzők: Jelena Burnik (IPRS) – Jelena.Burnik@ip-rs.si, Viktor Árvay (NAIH) – privacy@naih.hu, Paul De Hert (VUB) – paul.de.hert@vub.ac.be, Piotr Drobek (GIODO) – p_drobek@giodo.gov.pl, Gloria González Fuster (VUB) – Gloria.Gonzalez.Fuster@vub.ac.be, Urszula Góral (GIODO) – u_goral@giodo.gov.pl, Dariusz Kloza (VUB) – Dariusz.Kloza@vub.ac.be, Laura Kozma (NAIH) – privacy@naih.hu, Paweł Makowski (GIODO) – p_makowski@giodo.gov.pl, Marta Mikołajczyk (GIODO) – m_mikolajczyk@giodo.gov.pl, Kata Nagy (NAIH) – privacy@naih.hu, Zsófia Szántó (NAIH), Julia Sziklay (NAIH) – privacy@naih.hu, Polona Tepina (IPRS) – Polona.Tepina@ip-rs.si and Zsófia Tordai (NAIH) – privacy@naih.hu

Készült: 2015. október 5.

Állapot: az Európai Bizottsághoz benyújtandó példány

ISBN-978-963-12-3672-9

Tartalomjegyzék

Előszó	7
1. A magánszféra védelme.....	8
2. A személyes adatok védelme	12
3. Ki akarhatja a személyes adataidat?.....	16
4. Dönts okosan, és másokat is hagyj dönteni	20
5. Digitális személyazonosság	24
6. Online követés.....	29
7. Hogy a titkok valóban titkok maradjanak	33
8. Család, magánélet és a személyes adatok védelme	39
9. Biztonságban, békességben	43
10. Mit kell tenni?	47
11. Szószedet.....	51
12. Hasznos források	53

Előszó

Ez a kézikönyv az ARCADES-projekt keretében, az Európai Bizottság Jogérvényesülési Főigazgatósága által irányított, az Európai Unió Alapjogi és Állampolgársági Programjának társfinanszírozásában jött létre. A projektben részt vevő partnerek – a lengyel Személyes Adatok Védelméért Felelős Főfelügyelőség (GIODO), a Szlovén Köztársaság Információs Biztosa, a magyar Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, és a belga Vrije Universiteit Brussel (VUB) Jog, Tudomány, Technológia és Társadalom elnevezésű kutatócsoportja – együttes munkájának eredményét tarthatja kezében az olvasó, melynek koordinációját a VUB látta el.

A cél egy olyan hatékony segédeszköz létrehozása volt tanárok számára, amellyel egyszerűen és érthetően világosíthatják fel a gyerekeket és kamaszokat a magánszféra és a személyes adatok védelmének fontosságáról. Mivel a törekvés egy olyan tananyag kidolgozására irányult, amely az Európai Unió valamennyi tagállamában egyformán alkalmazható, a füzet elsősorban azokra az információkra fókuszál, amelyek aktuálisak és lényegesek minden EU tagállamban. További jogi szabályozással kapcsolatos kérdéseikkel kérjük, forduljanak tagállamuk adatvédelmi hatóságához!

A kézikönyv egyszerű nyelvezetet használva próbál a pedagógusok segítségére lenni, hogy a lehető legegyszerűbb módon magyarázhasák el a tanulóknak az egyes témaköröket. Tíz fejezetből áll, melyek a magánszféra és a személyes adatok védelmének különböző oldalait világítják meg, elsősorban a diákok számára lényeges nézőpontokból. Minden fejezet tartalmaz alapvető gondolatokat, megvitatásra alkalmas témákat, vagy ajánl különböző tevékenységeket az iskolai osztályoknak. Minden fejezet végén vannak olyan ötletek, amelyek akár a legkisebbek, vagy a már idősebbek számára hasznosak és érdekesek lehetnek. Ahol lehetséges, valós esetek és példák teszik még színesebbé az anyagot, illetve gyakorlati tanácsokkal is találkozhatunk. A fejezetekben használt kulcsszavak a kézikönyv végén található szószerkesztésben kerülnek kifejtésre.

Arra bátorítjuk a tanárokat, hogy tanulmányozzák át a kézikönyvet és használják bátran a fejezetek különböző elemeit diákjaik igényeinek megfelelően. Ezen kívül a kézikönyv szerzői örömmel fogadják a magánszféra és személyes adatok védelmével kapcsolatos oktatás során szerzett tapasztalatokat, ezáltal még hatékonyabbá téve a kézikönyv használatát.

1. A magánszféra védelme

Mi is az a magánszféra? Miért fontos?

Célok

Ez a bevezető fejezet segíti a diákokat abban, hogy:

- megismerjék a magánszféra lényegét
- kialakíthassák véleményüket a témában
- megértsék mind az online, mind az offline magánszféra jelentőségét.

Alapvetés

A magánszféra lényege, hogy megvédjük, ami **személyes**, de ugyanakkor lehetőségünk legyen **önmagunk lenni**, és saját preferenciáink, belátásunk szerint alakíthassuk az életünket. A **magánszféra** segít elbújni a vizslató tekintetek elől, ugyanakkor mások – legyen az az állam, szülők, barátok, tanárok vagy idegenek – kéretlen zavarását is elháríthatjuk általa.

A magánszféra mindig is kiemelt szerepet töltött be a **modern demokráciák** működésében, és mint emberi jog is elismerést nyert. A jogként való elismerés főleg a II. világháború után vált elsődlegessé, mintegy a totalitárius rendszerekkel szembeni fellépésként. Mint **alapvető jogot**, minden európai jogrendszer tiszteletben tartja, de megjelenik nemzetközi szinten is. Az állam nem avatkozhat be az egyén magánéletébe, ugyanakkor biztosítania kell a megfelelő jogvédelmet az esetleges behatásokkal szemben.

Az **Európai Unió Alapjogi Chartája** 7. cikke tartalmazza a magánélet tiszteletben tartásához való jogot.

A magánélet értékét a pszichológusok is felismerték, akik különbséget tesznek **korlátozott** és **nyitott magánszféra** között. A *korlátozott magánszférába* tartoznak a titkok, az emberi testtel, az érzelmekkel összefüggő elemek, míg a *nyílt magánszféra* jelenti azt, hogyan fejezi ki, határozza meg magát valaki a nyilvánosság előtt. A két magánszféra-típus megléte együttesen fontos és szükséges.

A gyermekkor különleges időszak egy ember életében, melynek során a magánélet védelme különösen fontos. **Minden gyermeket**, függetlenül attól, hol él, megilleti az élethez és a fejlődéshez való jog, hogy egy olyan környezetben cseperedhessen fel, amely tiszteletben tartja szabadságát és méltóságát, magánszféráját és személyes adatait pedig védelmezi.

A fejlődő technológiák újfajta kihívások elé állítják a magánszféra védelmét. Egyre inkább már csak közvetítő eszközökön keresztül kommunikálunk egymással, a segítségükkel dolgozunk, tanulunk, szórakozunk. **Gyakorlatilag a technológiával és azon keresztül éljük mindennapjainkat.** A magánszférához való jog viszont akkor is megillet bennünket – felnőttet és gyermeket egyaránt -, amikor **csatlakozunk az internethez.**

Fogalmak

Magánszférához való jog

Megtörtént eset

A híres emberek magánélete különösen ki van téve az esetleges támadásoknak. A média jól tudja, hogy rengeteg embert érdekel néhány vicces vagy váratlan pillanatban elkészített fénykép. Az úgynevezett **paparazzik** akár órákat is képesek várni, hogy elkapjanak, lekapjanak egy hírességet. Azonban még a sztárokat is megilleti a magánszférához való jog, így a média csak akkor közölhetné a róluk készült fotókat, ha az közérdeket szolgál. Tehát azok a képek, melyek a sztárokat mindennapi ügyeik intézése közben ábrázolják, vagy egy olyan szituációt örökítenek meg, amelyet titokban tartana – például ha épp orvoshoz megy -, sértik a magánszférához való jogot. Számos híresség – színész, modell, hercegnő – küzd a róla készült fényképek publikálása ellen.

Beszélgessenek róla!

A diákok vitassák meg egymás közt az alábbi kérdéseket:

1. Személyes tapasztalatok: sértették már meg a magánszférádát? Mi történt? Hogyan reagáltál?

2. Hozzáállás formálása: el tudsz képzelni egy olyan társadalmat, amelyben nincs magánszféra? Tudnál egy ilyenben élni? Szerinted milyen problémák merülhetnének fel? Mi a helyzet azokkal az emberekkel, akik különösen érzékenyek magánszférájukra, például a betegséggel küzdők, oknyomozó újságírók, politikusok?

Ajánlott tevékenységek

1. Az alábbi feladat arra sarkallja a diákokat, hogy átgondolják, meddig terjed magánszférájuk, vajon milyen helyzetekben lehet a határ másokhoz viszonyítva tágabb, illetve, hogy milyen érzés lehet, ha akarata ellenére megsértik valakinek a magánszféráját.
  - o Mindenki köszöntse úgy a másikat a teremben, mintha régóta nem találkoztak volna! **Figyeljétek meg**, milyen eltérések vannak az üdvözlésekben, majd **vitassátok meg** az alábbi kérdéseket: A közeli barátokat ugyanúgy köszöntöttétek, mint azokat, akik nem állnak olyan közel hozzátok? Egy családtagodat másképpen üdvözlölnéd? Hogyan köszöntik egymást az idegenek? Hogyan éreznétek magatokat, ha egy ismeretlen túlzásba vitt lelkesedéssel üdvözlölné?
2. A magánszféra rétegeinek vizsgálatához írjuk fel a táblára a „magánszféra” szót, majd kérjük meg a tanulókat, hogy rajzoljanak egy gondolattérképet a kapcsolódó fogalmakkal: először írjanak fel minden ehhez kötődő kifejezést, majd próbáljanak meg szócsoportokat alkotni, amelyek kapcsolódhatnak a magánszféra különböző dimenzióihoz (például a testhez, a szabad véleményhez stb.).

A legkisebbeknek

A kisgyerekeknek fontos megtanulniuk, hogy a magánszféra nem csak azt jelenti, hogy bizonyos dolgokat megtarthatnak maguknak, de azt is, hogy milyen tér illeti meg őket. **Magánszférájukat másoknak is tiszteletben kell tartani, ugyanakkor nekik is tiszteletben kell tartaniuk mások magánszféráját.**

Idősebbeknek

A felsőbb osztályokba járó tanulóknak tudniuk kell, hogy a magánélethez való jog a demokratikus társadalmakban elengedhetetlen **alapjog**. Az alapjog jelöli ugyanis azt a határvonalat, ameddig az állam beavatkozhat az egyén életébe, ezen túl azonban garatálnia kell, hogy szabadon élhessük életünket.

2. A személyes adatok védelme

Mi minősülhet személyes adatnak? Mit jelent a személyes adatok védelméhez való jog?

Célok

Ez a fejezet segíti a diákokat abban, hogy:

- a **személyes adatok védelmének** jelentéséről tanuljanak
- megtudják, mit jelent a **személyes adat**, és miért kell védelemben részesíteni
- az **érzékeny (különleges) adatokról** és a különös védelmet igénylő adatokról szerezzenek ismereteket
- tudatában lehessenek, hogy mint adatalanyok, milyen **jogok** illetik meg őket.

Alapvetés

A magánélethez való jog mellett az egyéneket **személyes adataik védelmének joga is megilleti**. Ez a jog azért nyert elismerést a modern demokráciák egyik alapjogaként, mert köztudott, milyen drámai következményekkel járhat az egyén életére nézve az adataival való visszaélés. Így például, ha valamilyen adatot nem a megfelelő emberhez társítanak, vagy ha bizonyos szervezetek túl sok információt szereznek a polgárokról.

A személyes adatok védelméről szóló első jogi szabályozások megjelenése az **1970-es évekre** tehető, ekkor kezdték el ugyanis a kormányzatok és cégek számítógépeken tárolni és feldolgozni tömeges méretekben az egyénekkal kapcsolatos információkat. Egyre többen tartottak attól, hogy a gépek mind nagyobb hatalmat nyernek az emberek felett, akik ugyanakkor egyre kevésbé tudták befolyásolni, mi történik az adataikkal. Manapság a személyes adatok feldolgozása sokkal szélesebb körben történik, mint azt valaha elképzelték, még inkább szükségessé téve a védelmet.

Az **Európai Unió Alapjogi Chartájának** 8. cikke tartalmazza a személyes adatok védelméhez való jogot.

Személyes adatként a jog minden olyan adatot – legyen az digitális vagy másfajta – véd, amely egy **meghatározott emberhez** köthető. Lehet ez egy darab papír, kép, videó vagy hangfelvétel. Telefonszám, e-mail cím, bevásárló lista, mind lehet személyes adat, ha egy

konkrét egyénhez kapcsolható. Még akkor is védelem illeti meg, ha az adott személyes adat nem tűnik sem érdekesnek, se fontosnak, hiszen néhány látszólag unalmas információ együttvéve már nagyon is érdekes képet rajzolhat valakiről.

Vannak ugyanakkor különösen **érzékeny** adatok, melyek kiemelt védelmet igényelnek. Ilyennek minősül például a **hit**, az **egészség**, **faji hovatartozás**, **szexuális élet**. Mindezek megerősített oltalmat élveznek a diszkrimináció vagy megbélyegzés elkerülése érdekében, ugyanakkor mindenkinek jogában áll a saját adatait bizalmasan vagy kevésbé bizalmasan kezelni.

A visszaélések megelőzése érdekében a szabályozások **különböző jogosultságokat** adnak az érintetteknek/adatalanyoknak, illetve **kötelezettségeket** rónak azokra, akik mások személyes adatait használni kívánják. Egy másik szereplő a **független adatvédelmi hatóság**, melynek feladata a jogszabályok betartásának biztosítása.

Adataalynak vagy érintettnek nevezik azokat a személyeket, akiknek valamilyen adatát kezelik. Mint adataalanyokat, mindannyiunkat megillet a jog, hogy:

- tájékoztassanak arról, **ki, milyen adatunkat, milyen célból** kezeli (tájékoztatáshoz való jog);
- **megkérdezhessük** attól, aki adatunkat kezeli, hogy pontosan milyen információkkal rendelkezik rólunk (hozzáféréshez való jog);
- kérhessük a hibásan tárolt adataink **javítását** (helyesbítéshez való jog);
- kérhessük adataink **törlését**, ha azok kezelése jogalap nélkül történik (tiltakozáshoz való jog);
- az adatunk kezeléséhez való **hozzájárulást megtagadjuk**;
- ha jogainkat nem tartják tiszteletben, egy független hatósághoz vagy bírósághoz fordulhassunk **panaszunkkal**.

Fogalmak

[Adataalany](#)

[Személyes adat](#)

[Személyes adatok védelméhez való jog](#)

[Érzékeny adat](#)

Megtörtént eset

2007-ben egy osztrák egyetemista, Max Schrems egyik óráján a magánélethez és a személyes adatok védelméhez való jogról tanult. Úgy döntött, leteszteli, mennyiben is érvényesíthető ez a gyakorlatban, ezért felvette a kapcsolatot a Facebookkal, és megkérte őket, adjanak neki egy másolatot az összes róla tárolt információról. Mivel csak néhány éve regisztrált a közösségi oldalon és nem is használta túl gyakran, nagyon meglepődött, amikor kérésére reagálva több mint 1200 oldalnyi információt kapott. Arra viszont végképp nem számított, hogy a Facebook régen letörölt fényképeket is megőrzött, illetve olyan adatokkal is rendelkezett, amelyekről nem is gondolta, hogy a birtokukban vannak. Azóta Schrems létrehozott egy szervezetet, mely - akár bíróság bevonásával is - nyomást gyakorol a Facebookra annak érdekében, hogy a közösségi oldal tartsa tiszteletben a kötelezettségeit.

Beszélgessenek róla!

Gondolkodjanak a problémán! A személyes adatok védelmének minden körülmények között érvényesülnie kell, még akkor is, ha valaki csak gyűjteni és tárolni kívánja az információkat, felhasználni azonban nem. A diákok gondolják át, miért szükséges ez: miért jelenthet problémát, ha egy szervezet vagy cég adatok tömegét kezdi gyűjteni az emberekről? Vajon meg kellene engedni nekik, hogy tudtukon kívül gyűjtsék az információkat?

Ajánlott tevékenység

A személyes adatok felismerése. A személyes adatok védelme felölel minden személyes adatot, bár sokszor nehéz eldönteni, mi is számít személyes adatnak. Tulajdonképpen egyik pillanatban lehet, hogy még nem az, de a következő pillanatban már személyes adattá válhat. Hogy jobban megvilágítsuk a kérdést, a diákok nézzék meg egy ismeretlen személy fényképét anélkül, hogy látnák az arcát. Véleményük szerint ez személyes adat-e? Ezután gondolkodjanak el azon, mi lenne, ha valaki nevet fűzne a fényképhez. Akkor már személyes adat?

A legkisebbeknek

A kicsikben tudatosítani kell jogaikat, ha bárki személyes adataikra kíváncsi.

Idősebbeknek

A nagyobb diákoknak fel kell tudni ismerni a személyes adatokat és tisztában lenni jogaikkal: tudniuk kell, ki kezeli azokat, milyen célból továbbá joguk van megismerni, helyesbíteni és törölni adataikat.

3. Ki akarhatja a személyes adataidat?

Miért olyan fontos manapság a személyes adatok védelme? Kinek állhat érdekében megszerezni adatainkat, és milyen kötelezettségeket kell betartaniuk?

Célok

A fejezet célja, hogy a diákok:

- rálátást nyerjenek arra, hogy a különböző szervezetek miért gyűjtik, tárolják és használják személyes adatainkat
- milyen kötelezettségekkel jár más adatainak felhasználása.

Alapvetés

Manapság **hatalmas mennyiségű személyes adatot termelünk** napi szinten. Tesszük ezt leginkább **online** jelenlétünk során, valamilyen információ, kép, videó-, megosztásával, de e-mailek olvasásával, internetes hírportálok cikkeinek böngészésével, vagy online játékokban való részvétellel is. Minden ilyen tevékenységgel adatokat hozunk létre, melyeket akár könnyedén hozzánk is lehet kapcsolni. **Offline** tevékenységekkel is lehet személyes adatokat létrehozni, például egy telefonhívás lebonyolításával, bankkártyás fizetéssel, tömegközlekedési eszköz igénybe vételével, vagy egyszerűen az utcán sétálással – ha egy térfigyelő kamera szeme elé kerülünk. A valóság az, hogy **offline** ténykedéseink gyakran járnak **online dimenzióval** is: ha egy mozijegyet vagy koncertbelépőt az interneten veszünk, adatokat hozunk létre.

A különböző cégek és szervezetek általában azért gyűjtik, tárolják és használják személyes adatainkat, hogy így tegyék jobbá szolgáltatásaikat. Gyakori valamilyen **kiemelten fontos cél** megvalósítása iránti igény: ilyen például a gyermekvédelem vagy az egészségügyi ellátás.

Néhány cég azonban szeret **annyi adatot összegyűjteni, amennyit csak tud**, egyrészt az emberekről általában, másrészt saját ügyfeleikről, úgynevezett „**üzleti célokból**”. Céljuk, hogy a szerzett információk alapján finomítsanak munkamódszereiken, és növeljék ügyfeleik számát, vagy legalábbis a náluk elköltött pénz összegét.

A személyes adatok tehát számottevő **gazdasági értékkel** bírnak. Sok cég tekint úgy ezekre az információkra, mint valamiféle kulcsra a boldogsághoz, hiszen például a reklámtevékenységnek köszönhetően valóban jelentős profitra lehet szert tenni. A személyes adatok a **hatóságok érdeklődésére is számot tartanak**, mivel általuk újfajta mód nyílik az egyének, vagy egyének csoportjának életébe való betekintésre.

Az ellenőrzés nélküli adat-felhasználás viszont túlzott mértékű hatalmat adhat a magáncégek és az állami szervek kezébe, kiszolgáltatott helyzetbe hozva ezáltal az egyéneket.

A személyes adatokkal való visszaélések megelőzése érdekében a jog kötelezettségek sorát rója az adatkezelőkre. Ilyen kötelezettség például:

- a **tisztességes** adatkezelés
- az adatkezelés **célhoz kötöttsége**
- adatminimalizálás követelménye (csak annyi adat gyűjthető, amely a cél eléréséhez feltétlenül szükséges)
- az adatkezelés kizárólag a cél megvalósulásához **szükséges mértékben és ideig** történhet
- az adatok legyenek **pontosak, teljesek és naprakészek**
- az adatok tárolása **biztonságos helyen és módon** történjen (idegenek ne férhessenek hozzá).

Fogalmak

Adatkezelők

Beszélgessenek róla!

Adatok kiszivárogtatása

A diákok vitassák meg, vajon miért fontos a különböző cégek és szervezetek adatkezelésének szigorú szabályozása? Térjenek ki a híres adat kiszivárogtatásokra is, vagyis amikor nem megfelelő emberek fértek hozzá bizonyos információkhoz. Gondolják át, milyen kiszivárogtatásról hallottak már? Tudnak olyan esetről, amikor cégek, szervezetek veszítették el az irányítást a tárolt adatok felett? Aggodalommal töltené-e el

őket, ha olyan szervezet érne egy hacker-támadás, amely az ő adataikat is kezeli? Milyen adatok kiszivárogtatásától tartanak a leginkább? Miért?

Ajánlott tevékenység

Hűséges vásárlók

Sok áruház és üzletlánc bíztatja vásárlóit hűségkártyák beszerzésére. Vajon mi a hűségkártyák lényege? Hasznosak a vásárlók számára? Hasznosak a cégek számára? Milyen adatokat gyűjtenek a vállalatok hűségkártyáik segítségével?

- A gyerekek mondják el egymásnak véleményüket a hűségkártyákkal kapcsolatban: szerintük ezek hasznosak a vásárlóknak? Szerintük ez hasznos a cégnek? Mit gondolnak, milyen információkat gyűjtenek a cégek a kártyák használata során?
- Ezt követően, minden diák válasszon egy hűségkártyát, amit ő, vagy családja használ, és röviden mutassa be: 1. milyen adatokat kellett megadni a feliratkozáshoz, 2. milyen információkat gyűjt a cég a kártya használata során, 3. a cég milyen tájékoztatást ad a hűségkártyán keresztül szerzett adatok felhasználásával kapcsolatban (érdemes lehet felkeresni a vállalat honlapját, esetleg ügyfélszolgálatát).
- Ha valamelyik tanuló családja nem rendelkezik hűségkártyával, arról beszéljen, hogy vásárláskor szerinte milyen információkat gyűjt róla egy adott bolt, például online vásárlás során a cég megjegyzi-e a korábbi tranzakciókat?
- Osszák meg és hasonlítsák össze tapasztalataikat.
- Vitassák meg, milyen előnyökkel járhat a cégek számára ügyfelek adatainak gyűjtése.
- Végül, foglalják össze, hogy mit tanultak a feladattól: tisztában voltak-e azzal, hogy az üzletek róluk és családtagjaikról adatokat gyűjtenek? Vajon tudatában vannak-e ennek a vásárlók? Fontos lenne-e a jobb tájékozottság?

A legkisebbeknek

Minden adat értékes és csakis alapos indokkal és kellő gondossággal szabad adatokat gyűjteni és felhasználni.

Idősebbeknek

Hatalmas mennyiségű személyes adat jön létre nap mint nap, és a legkülönbözőbb cégek és szervezetek érdekeltek ezek összegyűjtésében és feldolgozásában. Bármiféle személyes adat kezelése során szigorú szabályoknak kell megfelelni.

4. Dönts okosan, és másokat is hagyj dönteni

Mindenkinek van beleszólása abba, mi történjen személyes adataival. Ez azt jelenti, hogy saját személyes adatainkra vonatkozó döntésünket másoknak tiszteletben kell tartani, de nekünk is így kell eljárunk, ha mások adatait kívánjuk felhasználni, kezelni.

Célok

Ez a fejezet segíti a diákokat abban, hogy:

- tisztában legyenek azzal, megtagadhatják a hozzájárulást személyes adataik gyűjtéséhez és adott hozzájárulásukat bármikor visszavonhatják
- megértsék, bizonyos esetekben nekik is ugyanúgy ki kell kérni mások hozzájárulását, ha valamilyen tartalmat kívánnak megosztani az interneten.

Alapvetés

Néha **elkerülhetetlen**, hogy személyes adatainkat megosszuk másokkal. (Ha pizzát szeretnénk rendelni, mindenképpen meg kell adnunk a címünket, máskülönben nem tudnák kiszállítani.) Előfordul azonban, hogy egy cég a **szükségesnél több adatot gyűjt**, például szeretné tudni ügyfeleik, vásárlóik korát, nemét, kedvenc hobbiját. A jog úgy rendelkezik, hogy a gyűjtés indokának megjelölése mellett igényelhetők ezek az adatok, ugyanakkor biztosítani kell az egyének számára, hogy hozzájárulásukat megadják vagy megtagadják.

A hozzájárulásnak **kifejezettnek, határozottnak, önkéntesnek, és megfelelő tájékoztatáson alapulónak** kell lennie. Mindez azt jelenti, hogy:

- a hozzájárulást nem lehet kikényszeríteni;
- csak meghatározott cél érdekében kérhető a hozzájárulás, általános adatkezeléshez nem;
- a hozzájárulás csak úgy kérhető, ha megfelelően tájékoztatják az érintettet arról, miért is történik adatainak felhasználása;
- csak akkor tekinthető megadottnak a hozzájárulás, ha azt egyértelműen kifejezésre juttatták.

Mielőtt arról döntenénk, hogy egy adatkezelésbe beleegyezzünk vagy sem, elegendő időt kell szentelni annak átlátására, hogy **milyen adat** kerül gyűjtésre, **milyen célból**, ki lesz **felelős** az adatbiztonságért és **hogyan lehet elérni az adott adatkezelőt**, ha tovább **már nem kívánjuk engedélyezni** adataink kezelését.

Mivel a **gyermekek** még nem tudják felmérni, milyen következményekkel járhat személyes adataik megadása, a jogszabályok kimondják, hogy kiskorútól **nem lehet hozzájárulását kérni**. Ha egy cég vagy szervezet gyermekek adatait szeretné kezelni, a hozzájárulást a **szülőktől vagy törvényes képviselőtől kell** beszerezni. Ez nem azt jelenti, hogy a gyermekek véleményét nem kell kikérni az adott kérdésben. Épp ellenkezőleg: **a legkisebbeket is megilleti a jog, hogy kifejezzék véleményüket** az őket érintő kérdésekben, és ezt a véleményt a lehetséges mértékben figyelembe is kell venni.

Attól függetlenül, hogy valaki egyszer hozzájárult személyes adatainak felhasználásához, ezt **a hozzájárulást bármikor visszavonhatja**. Ez különösen fontos például a helymeghatározási adatoknál, mondjuk, ha valaki engedélyezte egy alkalmazás számára a tartózkodási helyének beazonosítását, mert épp egy útvonalra volt kíváncsi, a későbbiekben viszont már nem kívánja, hogy kövessék, merre jár. Joga van hozzájárulását visszavonni. Erre a lehetőségre a helymeghatározó alkalmazásoknak rendszeresen emlékeztetnie kellene a felhasználót: elképzelhető, hogy megfeledeztünk a hozzájárulás megadásáról, avagy másvalaki használta az eszközt és adta beleegyezését.

Mindenki, aki megadja a hozzájárulást, **vissza is vonhatja azt**. Sőt, ha egy szülő gyermeke nevében adta beleegyezését, de időközben a gyermek is elérte a megfelelő életkort és vissza kívánja vonni édesanyja vagy édesapja hozzájárulását, jogában áll ezt megtenni.

Előfordulhat, hogy megsértjük **mások jogait** azzal, hogy beleegyezésük nélkül osztunk meg róluk valamilyen információt. Ha közös képet szeretnénk posztolni valamelyik közösségi oldalra, ki kell kérni a beleegyezését annak, aki a fotón szerepel, és **tiszteletben kell tartanunk a döntést**, amennyiben nem szeretnék, hogy a fénykép nyilvánosságot lásson. Ha az adott személy még kiskorú, a szülőket vagy a törvényes képviselőt kell megkérdezni.

Fogalmak

Hozzájárulás

Beszélgessenek róla!

Önkéntes hozzájárulás

Elvileg csak akkor tudjuk hozzájárulásunkat adni, ha lehetőségünk van nemet is mondani. Néha azonban a hozzájárulás megtagadása gyakorlatilag szinte lehetetlen. Vitassák meg a diákok, hogy az általuk minden nap használt online szolgáltatások és alkalmazások esetében a döntés milyen mértékben szabad? Gondolják át: miért pont azt a konkrét szolgáltatást használják és miért nem egy másikat? Mert ismerőseik nagy része is azt használja? Érzékelnek egyfajta közösségi nyomást?

Ajánlott tevékenység

Általános szerződési feltételek

A feladat azoknak a diákoknak szól, akik elég idősök már, hogy eldönthessék, bejegyzésüket adják-e adataik kezeléséhez. A cél az, hogy bemutassuk: néha elhamarkodottan adjuk meg a hozzájárulásunkat.

- A tanulók **írják le** egy olyan, viszonylag gyakran használt alkalmazás vagy online szolgáltatás nevét, amely tudomásuk szerint személyes adatokat gyűjt a felhasználókról. (Lehetőség szerint ne mind ugyanazt válasszák.)
- Ezután írják le, mire emlékeznek az adott szolgáltatás szerződési feltételeiből, illetve az adatvédelmi szabályzatból, amelyek le kell írják, hogy az adott szolgáltatás vagy applikáció mihez kezd az adataikkal, és amelyet el kellett fogadniuk ahhoz, hogy regisztrálni tudjanak. Ha nem emlékeznek, próbálják meg felidézni, találtak-e egyáltalán bármilyen általános szerződési feltétellel vagy adatkezelési szabállyal.
- Mindezek után hasonlítsák össze válaszaikat a valósággal, nézzék meg a szolgáltatás vagy alkalmazás általános szerződési feltételeit, adatkezelési szabályzatát.
- Végül beszéljék át, milyen tapasztalatokkal gazdagodtak a feladatnak köszönhetően: Mennyit jegyeznek meg valójában a diákok abból, amit a szolgáltatók közölnek velük? Vették-e egyáltalán a fáradságot, hogy elolvassák

az adott szövegeket, mikor regisztráltak? Ha igen, mit gondolnak: megfelelő volt a tájékoztatás?

A legkisebbeknek

A szülők beleegyezése nélkül **sohasem szabad személyes adatokat megadni**. Ha másokat is ábrázoló képet vagy videót szeretnének megosztani, előbb mindenképpen kérjék ki az adott személy hozzájárulását.

Idősebbeknek

A felsőbb osztályokba járók már rendelkezhetnek azzal a **készséggel**, hogy miképpen is kell eljárni, ha valaki az adataikat kéri. Legyenek körültekintőek, ismerjék az adatkezelés célját, az adatkört és azt is, kihez fordulhatnak, ha további információkra van szükségük vagy vissza kívánják vonni a hozzájárulásukat. Tudniuk kell: bármikor mondhatnak nemet és mindig rákérdezhetnek, ha valamit nem értenek. Viszont nekik is mindig ki kell kérni **mások engedélyét, ha személyes adataikat használnák**, az érintettek döntését pedig tiszteletben kell tartaniuk.

5. Digitális személyazonosság

Hogyan nőjünk fel digitális személyazonossággal? A rólunk szóló online információk sokféleképpen keveredhetnek interneten kívüli életünkkel: mit és hogyan osszunk meg?

Célok

A fejezet célja, hogy:

- a diákokban tudatosuljon online jelenlétük, és hogy, miképpen járjanak el, ha interneten osztanak meg magukról információt
- elgondolkodtasson a **digitális személyazonosság** fontosságáról
- bemutassa, hogyan gyakorolhatunk ellenőrzést digitális lábnyomaink felett.

Alapvetés

Az interneten rólunk megtalálható összes információ együttesen alkotja a **„digitális személyazonosságunkat”** vagy **„online jelenlétünket”**. Ezt a képet látja rólunk mindenki, aki a nevünkön kívül semmi mást nem tud rólunk, és lefolytat egy egyszerű keresést valamelyik keresőoldalon. Tekintheünk erre a képre úgy, mint az **„identitásunk”** egy elemére, hiszen az számos dimenzióval bír: nem ugyanaz az ember vagyunk a nagymamánk és a legjobb barátunk szemében, nem ugyanúgy viselkedünk a szobánkban és egy boltban, és talán más a megítélésünk az iskolában és kedvenc nyaralóhelyünkön.

Az internet egyre növekvő használatával a **„digitális személyazonosság”** vagy **„online hírnevünk”** mindinkább fontossá vált. Álláskeresés során a munkáltatónak csak néhány kattintásába kerül, hogy néhány plusz információhoz jusson a jelentkezőről, és ha ezek közül valami nem tetszött talál, egész egyszerűen nem veszi fel az adott személyt. Ha egy nap találkozol valakivel, aki megtetszik, vagy egyszerűen csak szeretnél vele barátkozni, lehet, hogy ő is megnézi, mit talál rólad az interneten, hogy így jobban megismerjen.

A **„digitális személyazonosságunk”** sohasem egyezik teljes mértékben a valódi identitásunkkal. Néha kifejezetten **félrevezető**, aminek a következménye, hogy az emberek olyasmit tulajdonítanak nekünk, amit sosem tettünk, illetve arra emlékeztet mindenkit, amit már rég a múlt egyik fiókjába zártunk.

Európa mostanra elismerte a „**felejtéshez való jogot**”, ami lehetővé teszi, hogy kérjük a keresőmotorok szolgáltatóitól, többé ne jelenítsenek meg a nevünkhöz kapcsolódóan **nem megfelelő, lényegtelen, vagy fontosságát veszített** találatokat. Ennek a jognak a létezése önmagában arra figyelmeztet, milyen komoly hatása lehet annak, hogy mit találnak rólunk mások az interneten.

Ez a jog ugyanakkor nem azt jelenti, hogy bármiféle online fellelhető személyes adat törlése kérhető. A probléma gyakran ennél sokkal összetettebb. A valóság az, hogy noha kérhetjük bizonyos adataink eltávolítását, **az információk tényleges eltávolítása nem könnyű**, hiszen hiába törölnek valamit, ha azt korábban valaki lementette, bármikor újra feltöltheti.

A legjobb megoldás, ha **kétszer is meggondoljuk**, mielőtt bármiféle információt közlünk az interneten. A kicsiknek meg kell érteniük, hogy minden adatuk olyan, mint egy „digitális kenyérmorzsa” vagy „**digitális lábnyom**”, amely egy nap **visszavezethet hozzájuk**, és **nem olyan könnyű kitörölni őket**. Mivel néhány információt szinte teljességgel lehetetlen leszedni a netről, célravezetőbb „**digitális tetoválásokként**” tekinteni rájuk, amelyekkel életünk végéig együtt kell élnünk.

Fogalmak

[Digitális személyazonosság](#)

Megtörtént esetek

- Egy spanyol férfit egyszer nyilvános vizelésen kaptak, és emiatt büntetést szabtak ki rá. Mivel a szabálysértő laccíme ismeretlen volt, a rendőrség nem tudta, hova küldje a bírságot, ezért a spanyol jogszabályoknak megfelelően közleményt adtak ki az egyik hivatalos lapban, valamint azt a megfelelő weboldalra is feltöltötték, így elérhetővé téve az információt a keresőmotorok számára is. A férfi később iskolaigazgatóként kapott állást, a diákok pedig rákeresve a nevére megtalálták a végzést, amit aztán az egész iskolában szétküldtek. Az igazgató tekintélyét mindez komolyan befolyásolta.

- Egy magyar diák fényképeket készített egyetemi filmtörténeti óráján. Az egyik képen pontosan kivehető volt arca, náci szimbólumok társaságában. A képek felkerültek a netre és ha valaki rákeresett az egyetemista nevére, automatikusan feljöttek találatként. A fiú aggódott, hogy álláskeresését ez a jövőben hátrányosan érintheti, így a keresőoldalhoz fordult, és kérte, töröljék a kapcsolatot a képek és a neve között. Az adatvédelmi hatóság közreműködésének köszönhetően az egyetemista kérésének végül eleget tettek.

Tanácsok

Valami olyasmi található rólad az interneten, amitől szeretnél megszabadulni?

- Először is keresd fel azt, aki közzétette, és kérd meg, hogy törölje a tartalmat.
- Ha Te magad osztottad meg az adatot, próbáld meg letörölni. Minden online szolgáltatónak kötelessége lehetővé tenni, hogy profilodat vagy fiókotat törölhesd, ha úgy kívánod.
- Ha az előbbi nem sikerül, vedd fel a kapcsolatot azzal a személlyel vagy céggel, akié a weboldal vagy a felület.
- Ha mindez nem sikerül, kérj meg egy felnőttet vagy az adatvédelmi hatóságot, hogy segítsenek.

Beszélgessenek róla!

1. Miért is fontos az online hírnév?

A diákok gondolják át, mikor, milyen szituációban lehet fontos, és milyen is a digitális személyazonosságuk. Térjenek ki különösen arra, hogy:

- Melyek azok a **tipikus szituációk**, amikor az emberek online keresnek információkat másokról? Például munkával kapcsolatban (Te lefolytatnál egy gyors keresést valakiről, mielőtt állást ajánlanál neki?), lakáskérdésekben (rákeresnél az illetőre, mielőtt megosztanád vele az albérleted?), szociális kapcsolatokban (mit gondolsz, ha valakivel személyesen találkozol, az illető fog Rólad a neten kutatni?), stb.

- Gondolkodjanak azon, hogy kik azok **az emberek, akiknek különösen fontos** lehet online megítélésük. Vitassák meg, mi történne, ha valamelyik diák politikusi pályára lépne, híres orvos vagy sportoló lenne belőle: vajon fokozott lenne-e az érdeklődés az interneten található, róla szóló információk iránt? Örülnének-e, ha valaki adatokat, fényképeket gyűjthetne róluk az offline világban?

2. **Mi az, ami végképp nem az internetre való?**

A tanulók gondolkozzanak el azon, vajon milyen adat nyilvánosságra kerülése jelenthet különösen nagy gondot? Vehetnek példákat a saját életükből is: láttak-e már olyan információt valakiről, ami miatt rossz véleményük alakult ki az adott személyről? Gondoljanak olyasmire, mint például:

- **túlságosan bizalmas** adatok: van olyan, amit jobb lenne, ha soha, senki nem osztana meg az interneten? Mi az? Miért?
- **félreérthető** adatok: Van olyan információ, amit könnyedén ki lehet ragadni az eredeti kontextusából? Fényképek, amelyek kétértelműek és könnyen félreértelmezhetőek? Tudnak olyan profilról, amely szerintük túl egyoldalú képet fest az adott személyről?
- **gyorsan elavulttá váló** adatok: Mi az, ami ma még menőnek számít, holnap viszont már ciki lesz? Érezted magad valaha kellemetlenül olyasmi miatt, amit évekkorábban tettél, posztoltál?

Ajánlott tevékenységek

1. A diákok **nézzék meg**, milyen **információk találhatóak róluk** az interneten! Ez néha meglepő: kiderülhet, hogy egy olyan információ, amiről azt hitték, csak kevesek számára elérhető, valójában bárki által megismerhető. (A kellemetlen szituációkat elkerülendő a diákok lehetőleg önállóan, vagy akár otthon végezzék el a keresést.) Később **számoljanak be** akár **írásban**, akár **szóban** tapasztalataikról.
2. Másik izgalmas feladat lehet, ha egy **általuk jól ismert embernek néznek utána**:
  - Különböző csoportokba osztva, meghatározott idő alatt keressenek rá a **tanárakra!** (A siker érdekében a tanárok először folytassanak le saját magukról egy átfogó keresést, nehogy a diákok olyasmit találjanak, ami kellemetlenségekhez vezet.) Az idő lejártá után a csoportok hasonlítsák össze

eredményeiket, és vitassák meg a következő kérdéseket: megtudtak olyasmit tanárukról, amit azelőtt nem ismertek? Van olyan információ, amit szerintük le kellene vennie a tanárnak? Miért?

- Másik lehetőség arra kérni a fiatalokat, nézzék meg, találnak-e velük **azonos nevű személyeket** az interneten! Egy-két ilyen válasszanak ki, majd csoportokba tömörülve gyűjtsenek annyi adatot, amennyit csak tudnak. Ezek után mutassák be, a szerzett információk alapján milyenek is képzelik el az illetőt. Beszéljék meg: mennyire részletes a kép, amit egy ismeretlen emberről össze lehet rakni az internetes keresésnek köszönhetően? Mi történne, ha valaki az osztály egyik tagjával kapcsolatban végezne hasonló keresést? Az a kép mennyire lenne színes?

A legkisebbeknek

Rengeteg ember láthatja mindazt, ami az interneten található. A különböző darabkák egy meghatározott képet alakítanak ki rólunk másokban, éppen ezért alaposan meg kell gondolnunk, mit is teszünk fel magunkról.

Idősebbeknek

Az online információk komoly hatással lehetnek az életünkre, ezért nagyon oda kell figyelniük rájuk. Alapszabály, hogy semmi olyasmit nem szabad az internetre feltölteni, amit egy szélesebb közönséggel nem szívesen osztanánk meg.

6. Online követés

Mikor a netre felcsatlakozunk, ez nem csupán azt jelenti, hogy aktívan „posztolunk” és kiválasztott információkat „osztunk meg”. Bármilyen elektronikus eszköz, amit használunk, képes adatokat létrehozni és küldeni rólunk és arról, hogy mit csinálunk. Ezek az információk különösen értékesek a reklámokkal foglalkozó vállalatoknak, amelyek „ingyenes” szolgáltatásukért cserébe begyűjtik az adatainkat.

Célok

Ez a fejezet segít a gyerekeknek:

- megérteni, hogy az online tevékenységüket gyakran megfigyelik
- megtanulni, hogy a vállalatok a korábbi megnyilvánulásaik alapján kínálnak nekik hirdetéseket és termékeket.

Alapvetés

Amikor számítógépet, mobilt, iPadet, játékkonzolt vagy bármilyen, internettel kommunikáló vagy arra csatlakozó eszközt használunk, **adatokat termelünk**. Néhány közülük a **tevékenységünkre fókuszál**: milyen honlapokat látogatunk meg, milyen videókat nézünk, milyen játékokat játszunk, kivel váltunk üzeneteket, mire keresünk rá stb.

Néhány adat **a földrajzi helyzetünket határozza meg**: ezek lokalizálnak minket a térképen vagy egy oldal helyi verziójára csatlakoztat rá.

Végül vannak olyan adatok, amelyek a **személyünkre vonatkoznak** (telefonszám, e-mail fiók, más jellemzők). A cégeknek lehetőségük van összekapcsolni ezeket az információkat és meglehetősen részletes képet alkotni arról, hogy **kik vagyunk**, milyen életet élünk, **mit szeretünk**, és **hogyan költjük el a pénzünket**. Ami azt illeti, meglehetősen pontos képük van arról, hogy mennyi pénzünk van és valóban felhasználják mindezeket az információkat, hogy „**profilozzanak**” embereket, különböző kategóriákba sorolják őket.

Nem mindig **ügyelünk** erre az adatgyűjtésre, még arra sem figyelünk, hogy annak, aki gyűjti és használja az adatainkat, érthetően tájékoztatnia kellene erről minket. A gyakorlatban az emberek elolvasás nélkül fogadják el egy internetes szolgáltatás vagy

letöltés „**felhasználási feltételeit**”, de még ha át is futják, nem igazán értik meg – és ez kisebb gyermekek esetében különösen igaz.

Manapság a személyes adatokat gyűjtő honlapok úgynevezett **sütiket** (angolul cookie) használnak, hogy tájékoztassák a felhasználókat az adatgyűjtésről, annak céljáról és felhívják őket a beleegyezés vagy visszautasítás lehetőségére. Ugyanakkor a legtöbb embernek nincs ideje arra, hogy minden egyes honlap esetében elgondolkozzon a süтик használatán, vagy nem is értik meg, mi forog kockán.

A cégek ténylegesen profilokat készítenek az emberekről online viselkedésük alapján, azért, hogy **hirdetési helyeket adjanak el**. Ha egy oldalt gyakran látogatnak gyerekek, a hirdetési helyeket játégyártóknak vagy kereskedőknek adják el, mivel itt érik el a célközönségüket. Arra is képesek, hogy a hirdetések **tartalmát a felhasználók véleményéhez, érdeklődéséhez igazítsák**. Ha például úgy tűnik, hogy a honlapot látogató gyermekek szeretik a kirakós játékokat, akkor célzottan ilyeneket fognak mutatni.

Ez a technika a „**viselkedésalapú reklám**” vagy másképp „**követés**” (angolul targeting). A kisebbek figyelmét fel kell hívni arra, hogy az online tartalmak gyakran a korábbi magatartásuk alapján jelennek meg nekik, a keresési eredményeik a korábban összegyűjtött adatokon alapulnak, ugyanúgy, mint az online áruházak által kínált speciális ajánlatok.

Azt is tudniuk kell a gyerekeknek, hogy sok cég azért tudja „**ingyenesen**” kínálni szolgáltatásait, mert a felhasználók adataival **tesznek szert profitra**. Minél több embert csábítanak magukhoz, annál több nyereséget termelnek, ezért megéri nekik „ingyen” kínálni a szolgáltatást.

Fogalmak

[Viselkedésalapú reklám](#)

[Profilozás](#)

Beszélgessenek róla!

1. Tudnak a kis mackók kémkedni a gyermekek után? Néhány vállalat, főként játégyárok úgynevezett „okos játékokat” fejlesztettek ki, amelyek kapcsolatba tudnak

lépni a tulajdonosaikkal és információkat küldhetnek a cégnek a gyerekekről. Ezek az információk elvileg azért szükségesek, hogy a játékok reakciója valóságosabb és érdekesebb legyen, de ugyanakkor arra is felhasználhatók, hogy további információkhoz jussanak a célközönséggel kapcsolatban. Beszéljess a gyermekekkel arról, jó ötletnek tűnik-e, hogy olyan mackókat, babákat kapjanak, amelyek kamerával és mikrofonnal rendelkeznek, hang- és képrögzítésre, illetve ezek küldésére alkalmasak. Ők szeretnék ilyen játékkal játszani? Ha igen, úgy gondolják, hogy ki tudja kapcsolni ezeket? Mi történik, ha elfelejtik kikapcsolni és olyat is rögzít, amit nem szeretnék megosztani mással?

2. Egyenlő esélyek? Internetezés közben néha olyan oldalakat látogatunk meg, melyekről a vállalatok – az általuk, rólunk tárolt információk alapján – azt gondolják, érdekelnek minket. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy ugyanazt a honlapot böngésző osztálytársak különböző reklámokat látnak az oldalon. Elképzelhető, hogy a reklámok üzenete abszolút nem fontos – egyes diákok ilyen, míg mások másfajta ruhareklámokat látnak. Az is lehet, hogy a különbségek egész máshol rejtőznek: lehet, hogy utazási ajánlatokat látunk, melyet mások nem, vagy különböző egyetemi programokkal, ösztöndíj-lehetőségekkel vagy akár egész másfajta állásajánlatokkal találkozunk, mint a többiek. A tanulók vitassák meg, szerintük ez korrekt-e, hol jelentkezhetnek problémák, és hogy lehetne kezelni azokat.

Ajánlott tevékenységek

Anonim információ? A következő feladat arra hívja fel a figyelmet, hogy ügyeljünk a szórakozásunkkal összefüggő információkra.

- Minden diák válasszon magának egy **álnevet**. A tanár határozzon meg néhány korspecifikus **kategóriát** a gyermekekre vonatkozóan (pl.: kedvenc TV műsor/ ruhadarab/ sport/zene/ filmek/könyvek, beszélt nyelvek stb.). Az álnevet és a listát minden gyerek írja fel egy lapra. Ebben az első szakaszban a tanár még ne árulja el a feladat célját.
- A lapokat össze kell keverni. A tanár véletlenszerűen kihúz egyet és elkezd hangosan felolvasni. A diáknak mindent meg kell tennie, hogy elrejtse kilétét, nem lepleződhet le. A többieknek **ki kell találni**, kit rejt az álnév. Mennyi információ kell ehhez? Egy, kettő, esetleg három?

- Ezután, vagy ha senki sem tudja kitalálni, ki a keresett személy, mindenki gondolkodjon el azon, hogy **ki lehet kíváncsi** egy ilyen emberre: érdekesek lehetnek ezek az információk idegeneknek is?
- A feladat megismételhető.
- Végül, az idősebb diákok gondolják végig, hogy jutnak online adataink a cégek birtokába: számon tartják kereséseinket? Felkérnek valami „lájkolására”? Nyomon követik, mely termékek érdekelnek minket? Figyelik, milyen videókat nézünk?

A legkisebbeknek

A legkisebb gyerekeknek is el kell magyarázni, hogy számos elektronikus készülék, amit használnak (vagy hamarosan használni fognak - telefonok, számítógépek, tabletek, játékkonzolok) csatlakozik az internethez és **adatokat közvetít**. Ezen eszközök segítségével az üzleti vállalkozások minél több információt próbálnak összegyűjteni róluk és a tevékenységeikről.

Idősebbeknek

Az idősebb gyerekeknek meg kell érteniük, hogy hogyan követik nyomon őket a különböző eszközök segítségével és rá kell ébredniük, hogy bizonyos információk, amiket ők online látnak, nem feltétlenül ugyanazok, mint amiket más is lát.

7. Hogy a titkok valóban titkok maradjanak

Ügyeljünk arra, hogy adataink védelme elsősorban a mi felelősségünk. Néhány alapvető óvintézkedést meg kell tennünk a biztonságért cserébe.

Célok

Ez a fejezet segít a gyermekeknek:

- felmérni a személyes adatokat fenyegető veszélyeket
- megtanulni, hogyan védhetik meg a személyes adataikat
- megismerni az „**adatvédelmi beállítások**” lényegét
- ügyelni, hogy ne essenek áldozatul „**személyiséglopásnak**” vagy „**adathalászatnak**”.

Alapvetés

Számos különböző helyen tároljuk a **digitális adatainkat**. Néhány adattároló fizikailag is érzékelhető (számítógépek, tabletek, okostelefonok). Néhányat mások tárolnak és mi akkor jutunk hozzá az adatokhoz, ha bejelentkezünk egy fiókba vagy profilba. Nagyon fontos mindent megtennünk, hogy **biztonságban tudhassuk az adatainkat**.

Védjük magukat az eszközöket is, például jelszavas zárolással. Ez megakadályozza az illetéktelen hozzáférést.

Arról is meg kell győződnünk, hogy megfelelően „zárjuk-e” online profiljainkat és fiókjainkat. Ezek általában csak jelszóval érhetőek el, így elengedhetetlen, hogy **erős jelszavunk legyen és vigyázzunk is rá**.

A személyes fiókok és profilok védelme azt is jelenti, hogy a jelszavakat **szigorúan őrizzük és nem osztjuk meg senkivel**, még a legjobb barátunkkal és a „nagy Ő”-vel sem. A jelszavaink védelme a **saját felelősségünk**.

A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy nem engedhetnek semmilyen kérésnek, amely a jelszavuk megadására irányul, még akkor sem, ha az a legjobb barátjuktól, vagy a számukra legkedvesebb embertől jön, mert ezzel a saját és az ismerőseik adatait is

veszélyeztetik. Ne alkalmazzunk érzelmi zsarolást mások magánszférájának felfedéséhez.

Az „**adatvédelmi beállítások**” magabiztos ismeretével kézben kell tartanunk a személyes adataink feletti uralmat az online térben is. Az adatvédelmi beállítások olyan mechanizmusok, amelyek lehetővé teszik a felhasználónak, hogy ő dönthesse el: ki férhet hozzá a profil adataihoz és ki ismerheti meg a megosztott tartalmakat.

Bár az „adatvédelmi beállítások” a felhasználót segítik, gyakran **nem könnyű** használni őket. Elképzelhető például, hogy külön beállítások vonatkoznak a profil információira, a „posztokra” és a „kommentekre”.

Fontos, hogy a fiatalok:

- ne tegyenek közzé semmilyen személyes információt, például lakcímet, telefonszámot, vagy e-mail fiókot,
- tisztában legyenek azzal, hogy a közzétett információkat, posztokat, feltöltéseket vagy megosztásokat ki láthatja: mindenki, vagy csak meghatározott emberek (és kik ők),
- tudják, milyen információkat találhat az, aki rákeres a nevükre az interneten.

Az adataink védelme azt is jelenti, hogy figyelünk a beérkező e-mailekre, hiszen lehetnek köztük **rossz szándékúak** is. Például kapsz egy e-mailt, hogy díjat nyertél vagy hatalmas vagyont örököltél egy vadidegen embertől. Hogy ezekhez hozzájuss, meg kell adnod pár személyes adatot, amivel valójában pénzt akarnak kicsalni Tőled.

Egy különösen veszélyes módszer az **adathalászat**, amely során **bizalmas adatokat** próbálnak megszerezni. Az üzenet pontosan **úgy néz ki**, mintha a bank, az e-mail szolgáltató küldte volna, vagy épp az a vállalat, amelytől online játékokat és alkalmazásokat vásárolsz.

Azt mondják Neked, hogy mindenképpen szükségük van a jelszavadra, a születési idődre, a telefonszámodra, vagy a lakcímedre, amiket aztán felhasználnak az online fiókad eléréséhez. Persze úgy használják a fiókot, mintha Te tennéd. Ezt nevezik **személyiséglopásnak**. Néhány hitelesítő adat segítségével rossz szándékú emberek megpróbálhatnak Téged vagy szüleidet megkárosítani.

A kisebbeknek épp ezért nagyon **elővigyázatosnak** kell lenniük, amikor e-mailt kapnak és **soha nem szabad bizalmas információkat megadniuk** akkor sem, ha az üzenet sürgős kéréseket tartalmaz.

Fogalmak

Személyiséglopás

Adathalászat

Tippek

- Zárold az okoseszközeidet, például jelszóval, hogy csak Te tudd használni őket!
- Ha valaki megnézi a keresési előzményeidet, megtudhatja, milyen honlapokat látogattál meg. Ha ezt nem akarod, akkor állítsd be, hogy ne jegyezze meg a kereső őket, vagy töröld a már rögzítetteket (általában az „Eszközők” menüpontban).
- Ha letöltesz egy alkalmazást a telefonodra, ellenőrizd, hogy milyen információkhoz kér hozzáférést.
- Ha „spam” üzenetet (kéretlen e-mail) kapsz, ne nyisd meg a hivatkozást, mert könnyen lehet, hogy rosszindulatú szoftverhez vezet.
- Készíts erős jelszavakat – de emlékezni is tudj rájuk!
  - Ne használj Rád visszavezethető jelszavakat (pl. születésnap)!
  - Ne tartsd jelszavadat a számítógép, okostelefon vagy tablet közelében!
  - Használj hosszú, különböző karakterekből álló jelszavakat kis- és nagybetűkkel, számokkal és más írásjelekkel kombinálva!
  - Ne használj könnyű, a billentyűzeten egymáshoz közel eső karakterekből álló jelszavakat!
  - Mondatba ágyazott jelszavak könnyen megjegyezhetők, pl.: Szeretem Az Erős Jelszavakat És Az Adatvédelmet: SZAÉJÉAA.
  - Mindig jelentkezz ki, ha nyilvános vagy közös gépet használtál!
  - Rendszeresen változtass jelszót!

- Ha olyan e-mailt kapsz, amelyben személyes adatokat kérnek Tőled, az könnyen átverés lehet. Szánj időt az alapos elolvasására, ellenőrizd az adatokat, és ha tudsz, járj utána a neten, hogy más is kapott-e hasonló üzenetet. A kereséshez használd például az üzenet egy mondatát a kereső motorokban. Ne feledd: **soha ne add meg a jelszavadat** e-mailben! Komoly vállalatok sohasem kérnek bizalmas információt ilyen módon: ha egy ilyen e-mailt kapsz, akkor az egy **adathalászási** kísérlet lehet.

Ajánlott tevékenységek

1. Védd meg a magánéleted! Ez a feladat segít bizonyítani a gyerekeknek, hogy milyen fontos ügyelni az általuk használt szolgáltatások és alkalmazások „adatvédelmi beállításaira”.

Hogy zajlik a gyakorlat?

- Először, **válasszanak ki** egy online szolgáltatást vagy alkalmazást, amelyet a gyerekek gyakran használnak és vannak „adatvédelmi beállításai”. Nem muszáj mindenkinek ugyanazzal dolgoznia, mert így össze is lehet hasonlítani őket. Párokban, vagy kis- csoportokban dolgozhatnak ugyanazon a szolgáltatáson.
- **Írják le** a gyerekek, hogyan működik a szolgáltatás, ha semmilyen beállítást nem változtatunk meg, más szavakkal: melyek **az alap adatvédelmi beállítások**? Mi történik, ha regisztrálunk? Elérhetőek lesznek a profil információk a keresőmotorokon keresztül? Mit tartalmaz a profil: név, születési idő, fotók? Mit történik automatikusan, amikor küldünk egy fotót a barátoknak vagy közzéteszünk egy hírt a fiókon keresztül?
- **Nézzék meg** a gyerekek, hogy milyen beállítások érhetőek el: mit tudunk ezek közül megváltoztatni? Lehet korlátozni a profil elérhetőségét? Be lehet állítani, hogy csak néhány ismerős lássa? Ténylegesen tudjuk irányítani, hogy ki férjen hozzá az adatokhoz?
- Ha vannak olyan tanulók, akik egyáltalán nem használnak online szolgáltatásokat vagy alkalmazásokat, ők alternatív megoldásként az **offline szokásaikat** vizsgálhatják meg: Milyen információk érhetőek el idegenek számára, amikor az utcán sétálnak? Milyen információkat, vagy képeket osztanak meg? Át tudják alakítani az „adatvédelmi beállításaikat” ha akarják? Hogyan (például

napszemüveggel takarják az arcukat, csak akkor árulnak el személyes információt, ha a másik megígéri, hogy nem mondja el stb.)?)

- Végül **hasonlítsák össze, beszéljék meg** a különböző kutatások eredményeit. Fontolják meg a következő kérdéseket: Ismerték a gyerekek az általuk használt szolgáltatások „adatvédelmi beállításait”? Úgy gondolják, hogy ténylegesen kontrollálni tudják a személyes adataik elérhetőségét? Könnyűnek találják az adatok megvédését?

2. Hogyan alakítsuk magánszféránkat? A feladat célja, hogy elgondolkodtassa a kisebb diákokat, hogyan kezeljük napi szinten a magánélettel kapcsolatos elvárásainkat és igényeinket – és hogyan alkalmazzuk az ehhez szükséges stratégiát:

- Kis csoportokban vagy akár egyedül a tanulók csoportosítsanak különböző személyeket aszerint, milyen információkat osztanak meg velük, pl.: 1) szülők, 2) testvérek, 3) barátok, 4) kortársaik, 5) tanárok és más, általuk jól ismert felnőttek, 6) utcai járókelők. (Lehetnek más kategóriák is, pl. „legjobb barátok”, „szomszédok”, „nagyszülők és más családtagok”, „kedvenc baba” stb. a gyerekek válasszák ki a számukra fontos alanyi kört);
- Minden csoporttag sorolja fel a kizárólag ugyanazon csoporttagokkal megosztandó információkat. Pl.: Vannak dolgok, amiket csak a (legjobb) barátaiddal osztanál meg? Ki előtt nem vagy szégyenlős pizsamában? Vannak olyan információk, amelyeket tanárod tudhat, de egy utcai járókelő nem?
- Az osztálytársak fedjék fel válaszaikat és beszéljék meg, hogy győződnek meg róla, hogy csak az általuk kiválasztott információt osztják meg azzal, akivel akarják. Pl.: nem megyünk pizsamában az utcára, nem beszélünk bizonyos dolgokról mások előtt, időnként visszafogottan beszélünk, vagy másokat titoktartásra kérünk föl stb.
- A tanár magyarázza el a diákoknak a magánszféra-védelem lényegét: mi döntsük el, ki és mit tud rólunk oly módon, ahogy azt a mindennapi életünk során tesszük, pl. az online világban, amikor odafigyelünk, hogy mit osztunk meg kivel.

A legfiatalabbaknak

A legkisebbeknek is meg kell tanulniuk, hogy vannak olyan emberek, akik el akarják lopni az adataikat. Emiatt óvatosnak kell lenniük és soha nem szabad kiadni az adataikat idegeneknek!

Idősebbeknek

A nagyobb gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy tudnak felelősséggel bánni az adataikkal: erős jelszót kell használni és titokban tartani azt, valamint óvakodni kell az adathalásztól. Nekik is fontos ismerniük az általuk használt szolgáltatások és alkalmazások „adatvédelmi beállításait”.

8. Család, magánélet és a személyes adatok védelme

A szülők segítsenek gyermekeiknek, de ne legyenek tolakodók!

Célok

Ez a fejezet segít a gyermekeknek:

- Megtanulni, hogy a szüleik hogyan segíthetnek nekik személyes adataik védelmében.
- Átgondolni, hogy vajon a szülők megsérthetik-e a magánéletüket? Ha igen, mit tudnak tenni ez ellen?
- Beszélgetést kezdeményezni a családjukkal ebben a témában.

A téma feldolgozása után a gyerekek elgondolkodnak majd azon, hogy ők maguk is mennyi adatot hoznak létre és ezekhez ki férhet hozzá.

Alapvetés

A szülők meghatározó szerepet játszhatnak a gyermekek magánszférájának és személyes adatainak védelmében. Mivel a kisebb gyermekek nem adhatnak hozzájárulást a személyes adataik kezeléséhez, általában a szülők (vagy a törvényes képviselő) hozzák meg erről a megfelelő döntést.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a szülők a döntéshozatalkor ne vegyék figyelembe a gyermek igényeit. Épp ellenkezőleg, meg kell hallgatniuk a gyermekeiket, és meg kell tanítaniuk nekik, hogyan kell majd a jövőben egyedül is **jó döntést** hozniuk.

A gyakorlatban azonban gyakran a szülői viselkedés is tevékenyen közrejátszhat a gyermekek magánélethez és személyes adatokhoz való jogának megsértésében:

- A szülői felelősség körébe tartozik, hogy – biztonságuk és a tanulmányaik érdekében – ismerjék gyermekek tevékenységeit. A **megfigyelés** azonban néha túlzott, feleslegesen sérti a gyerek magánszféráját és különösen problémás, ha a gyermek nem is tud arról, hogy szülei megfigyelik.

- A szülők gyakran nem tartanak mértéket abban sem, hogy mennyi információt **osztanak meg** gyermekükről másokkal. Például sok szülő fotókat és videókat tesz fel közösségi oldalakra a gyermekről anélkül, hogy a hozzáférést korlátoznák vagy tudnák, hogy a fényképek egyértelműen összekapcsolhatók a gyermek nevével. Elsőre ezek a képek és videók aranyosnak tűnhetnek, de más környezetbe helyezve bizony már zavarba ejtőek lehetnek vagy egyenesen vissza is lehet élni velük.

Ha a gyermek kellemetlenül érzi magát, erről **beszélnie kell** a szüleivel. Szüksége van arra, hogy rendelkezzen élete legalább néhány sérthetetlen területével és tájékoztatni kell őt arról, hogy a rá vonatkozó adatokkal mi történik. Ahogy növekednek a gyerekek, egyre inkább be kell vonni őket a döntésekbe és megkérdezésük nélkül a róluk készült fotókat, videókat vagy más információkat ne osszuk meg a neten.

Megtörtént eset

A legnépszerűbb fotómegosztó közösségi oldalon, az **Instagramon** indult a **#BabyRP** divathullám, melyben néhány felhasználó szerepjátékokat játszik „baba”, „anyu” és „apu” szerepekkel. A játékhoz a fotókat más felhasználóktól „kölcönzik” anélkül, hogy erre engedélyt kérnének. Számos esetben a valódi szülők csak akkor fedezték fel, hogy idegenek használják gyermekük fotóját, mikor az már hamis névvel, hamis családba és szituációkba helyezve széles körben elterjedt.

Beszélgessenek róla!

1. Személyes tapasztalatok: Érezted már valaha, hogy a szüleid megsértették a magánszférádat? Mikor? Mit tettél ekkor? Sokszor a szülők nem akarattal bántanak meg: például családi ebédnél mások jelenlétében elmesélnék egy számukra aranyos, vicces történetet, amit a gyerek azonban kellemetlenségként él meg. Mit gondolsz: a szüleid ugyanúgy gondolkodnak arról, hogy mit tartsunk meg magunknak, mint Te?

2. Fektesünk le szabályokat: Mi a véleményed: a szülőknek joguk van nyomon követni gyermekük tevékenységét? Miért kell ezt tenniük? Van bármilyen korlátja a felügyeletüknek? Változhatnak a szabályok a gyermek életkora szerint?

Ajánlott tevékenységek

1. Elfogadható módszerek: Ez a feladat segít a gyermekeknek átgondolni, mit tudnak rólu­k a szüleik. A gyermekek:

- **Szedjék össze,** milyen módszerekkel tudják a szülők általában nyomon követni, hogy mit csinálnak a gyerekeik. Például internetes ellenőrzés, telefonálási szokások szemmel tartása, közösségi fiók átfésülése, pénzköltés ellenőrzése stb.
- **Emeljék ki,** hogy mely gyakorlatok nem elfogadhatóak számukra.
- **Hasonlítsák össze** a válaszaikat. Ha vannak különbségek, találják ki miért.

2. Te tanítsd őket! Néha azért nagyon nehéz a szülői támogatás, mert a felnőttek nem is ismerik azokat a „kütyüket” és szolgáltatásokat, amelyeket a gyerekek napi szinten használnak. Ez a feladat bemutatja a problémát és rávilágít arra, hogy a gyerekeknek lehet olyan értékes tudásuk a digitális világról, amit az egész család hasznosítani tud. Egyedül, vagy kis csoportokban:

- **Képzelt­jenek el egy tanórát:** a gyermekek tanítják a szüleiket, a tananyag pedig egy digitális eszköz, közösségi oldal, alkalmazás vagy bármilyen más szolgáltatás, amit a gyermekek jól ismernek, de a szülők nem.
- **Építsenek be ebbe a tanórába néhány adatvédelmi tanácsot** a szülőknek, hogyan tudják megvédeni a privát szférájukat: A saját nevükkel készítsenek fiókot? Van olyan adatvédelmi beállítás, amit meg tudnak változtatni? Elképzelhető, hogy egy vállalat adatokat gyűjt róluk? Kik láthatják azokat az információkat, amiket megosztanak?

A legfiatalabbaknak

A legkisebbeknek el kell magyarázni, hogy a szüleik szerepe nagyon fontos a magánéletük és a személyes adataik védelmében. Ha úgy érzik, hogy a szüleik megsértik a privát szférájukat vagy nem úgy védik a jogaikat, ahogy szeretnék, erről beszélni kell. A szülőknek általában jó okuk van arra, amit tesznek, vagy előfordulhat, hogy nem is veszik észre, mennyire to­lakodóak.

Idősebbeknek

Az idősebb gyermekeknek is tudni kell, hogy a szüleik őket akarják védeni, ugyanakkor saját maguk is döntő tényezők, számít a véleményük.

9. Biztonságban, békeességben

Az interneten találkozhatunk fájdalmas dolgokkal, és olyan emberekkel is, akik nem különösen kedvesek, vagy kifejezetten rossz szándékúak. A gyermekeknek mindent meg kell tenniük, hogy elkerüljék az előre látható veszélyeket, ugyanakkor figyelniük kell, hogy a másokat sértő viselkedést maguk is kerüljék.

Célok

E fejezet segít a gyermekeknek:

- figyelni az esetleges online kockázatokra
- elgondolkodni az „**online zaklatás**” és a „**gyűlöletbeszéd**” mibenlétén
- átgondolni, hogy mit is jelent a „**sexting**” (erotikus képek küldése)
- megelőzni a veszélyeztető magatartásokat.

Alapvetés

Az online világban – csakúgy, mint a valódi életben – nem **mindenki a barátunk**. A közösségi oldalakon, az online játékokban vagy csak egy egyszerű kommenteléskor találkozhatasz nagyon kedvesnek tűnő emberekkel – ez azonban nem jelenti azt, hogy bízhatasz is bennük! A gyerekeknek és a tiniknek nagyon óvatosnak kell lenniük, hiszen ahogy nem megyünk oda idegenekhez az utcán és mesélünk el neki személyes dolgokat, úgy online térben sem szabad bizalmas információkat közölni ismeretlenekkel. Ez – többek között – azt jelenti, hogy nem adjuk meg a **telefonszámunkat** vagy a **lakcímünket**, hiszen ezek később zaklatásra felhasználhatók.

Ami azt illeti, a barátok is megbánthatják egymást interneten kívül- vagy belül. Azt is tapasztalta már mindenki, hogy az emberek időnként furcsán, szélsőségesen viselkednek online kommunikáció közben. Ennek az lehet az oka, hogy úgy hiszik: senki nem látja őket, vagy nem is figyelnek oda az online **viselkedésükre**.

Néha azonban a sértés szándékos. „**Internetes zaklatásnak**” nevezzük azt a viselkedést, amikor egy felhasználó valakit meghatározott céllal és rendszeresen sérteget vagy kínoz. Az internetes zaklatásnak számos típusa van, a közösségi oldalakon terjesztett pletykáktól kezdve a zaklató viselkedésig.

Az ilyen típusú magatartásnak **drámai következményei** lehetnek az áldozatra nézve. Nagyon fontos, hogy egy kiskorú ne bonyolódjon bele olyan netes tevékenységekbe (mint posztolás, kommentelés, megosztás), melyeket bárki zaklatásként élhet meg és szintén lényeges, hogy legyen kész támogatni azt a társát, aki ezt a helyzetet átéli. Ha mégis áldozattá válna, mondja ezt el szüleinek, nevelőjének vagy bárki felelős felnőttnek, aki a lehető legrövidebb időn belül megállíthatja a negatív folyamatot.

Különösen elítélendő, ha valaki egy személyt vagy közösséget neme, nemzetisége, vallása, fogyatékosága, szexuális beállítottsága miatt támad, vagy bármilyen „másság” alapján tévesen ítél meg és emiatt megalázza az illetőt. Az úgynevezett „**gyűlöletbeszéd**” nem csak az áldozat számára megalázó, hanem annak a csoportnak is, amelyhez tartozik. A gyermekeknek tudniuk kell, hogy ez nem csak elítélendő, de büntetendő cselekmény is.

Végül a gyermekeket fel kell készíteni a „**sexting**” veszélyeire, tudniuk kell, milyen következményekkel járhat a szexuális tartalmú fotók, üzenetek, videók küldése – történjen ez szöveges üzenetben, e-mailben vagy akár a közösségi oldalon. A tizenévesek, akikre leginkább jellemző az ilyen üzenetek küldése és fogadása, általában nincsenek tisztában azzal, milyen változatos módokon kerülhetnek az üzenetek, fotók, videók illetéktelen kezekbe. Nem szabad elfelejteniük: ha valaki hozzájut egy ilyen információhoz, meg is oszthatja azt a nagyközönséggel, bárki számára elérhetővé teheti **gondatlanságból, tévedésből, rossz viccként vagy bosszantásként**. A tini gyakran el sem tudja képzelni, milyen **súlyos következményei** lehetnek a kompromittáló tartalmaknak: nagy szégyent hozhat a fejére vagy akár zsarolás áldozatává is teheti.

Fogalmak

Internetes zaklatás

Beszélgessenek róla!

1. Személyes tapasztalatok az internetes zaklatásról (és annak megállításáról): találkoztál már valaha internetes zaklatással? Mit tettél? A szakértők szerint internetes zaklatás esetén az áldozatnak nem szabad mutatni, hogy a zaklató megfélemlítette. Könnyű ezt megvalósítani? Mit lehet még tenni?

2. A legszemélyesebb dolgok: kezdeményezz beszélgetést a gyermekekkel a „sexting” veszélyeiről, például a következő történettel:

- Egy lány és egy fiú elhatározták, hogy megünneplik az évfordulójukat. Már sokszor hallották, milyen jó szórakozás szexi tartalmakat küldeni, de megígérték egymásnak, hogy ezt nem fogják megosztani senkivel. Néhány nappal később a fiú uszodába ment és miközben úszott, más fiúk a nyitva hagyott szekrényéből kivették a telefonját és megtalálták a képeket a lányról. Úgy gondolták, vicces lesz feltölteni a képeket egy közösségi oldalra a fiú fiókját használva. Az „akció” után otthagyták a telefont, ahol találták. Ugyanekkor a lány egy blogbejegyzést akart készíteni a legutóbbi nyaralásáról, amikor meglátta, hogy barátja feltöltötte az ominózus képeket. Azonnal gúnyolódó és gyalázkodó véleményeket kapott még olyanoktól is, akik nem is voltak a barátja ismerősei. Persze mérges lett és kiábrándult, ezért bosszúból feltöltötte a fiú képeit a blogjára és elküldte őket a fiú apjának is e-mailben (amit az interneten talált meg).
- **Beszélgetés:** Mi történhetett ezután? Mit tehettek volna a szereplők, hogy elkerüljék a bajt? Mit gondolsz, megtörténhetett ez az eset a való életben? Ha nem, te milyen kockázatos helyzetet tudsz felvázolni?

Ajánlott tevékenységek

Gondolkozz, mielőtt cselekszel! Számos oka van annak, hogy a gyerekek miért nem gondolnak a következményekre, mielőtt valamit feltesznek a netre. Például vicces megosztani egy olyan fotót a nyilvánossággal, amelyen a barátaik nevetségesen vagy furcsán néznek ki. Nem számolnak azzal, hogy a képet egyre többen- és többen láthatják, amit a kép szereplői már biztosan nem találnak mulatságosnak. Vagy első indulatukban írnak valami gonoszt egy ismerősről, de az eszükbe sem jut, hogy ez nemcsak bosszantani fogja az áldozatot, hanem akár hosszú időre meg is mérgezheti a mindennapjait. A gyerekek:

- **írjanak le** olyan helyzeteket, amikor egy gondatlanul megosztott vagy közzétett információ később gondot okozhat. Miről lehet szó? Például olyan buliképről, amit csak a résztvevők kellene, hogy ismerjenek vagy baráti vita hevében kicsúszik egy titok stb.

- **beszéljenek róla**, hogy mit lehet tenni a problémák megelőzése érdekében: Vannak olyan dolgok, amiket örökre titokban kellene tartani? adattípusok, amelyeket sosem szabad megosztani? Jó ötlet minden esetben engedélyt kérni az illetőtől, mielőtt felhasználjuk az adatit?

A legfiatalabbaknak

A legkisebbeknek is tudniuk kell, hogy az interneten minden fajta emberrel találkozhatnak. Még ha az idegenek vagy az új „barátok” barátságosnak tűnnek is, nem feltétlenül lehet bennük megbízni. Soha nem szabad megadniuk idegeneknek vagy netes barátoknak olyan személyes adatokat, mint telefonszám, postai cím vagy fényképek.

Idősebbeknek

Az idősebbeknek el kell sajátítaniuk egy tudatos online viselkedést. Minden „megosztásnál” és „posztolásnál” kérdezzék meg magukról: származhat valakinek (nem csak önmagukat érve ez alatt) ebből kára mondjuk azért, mert az adatok az eredetitől eltérő céllal kerülnek valahol felhasználásra?

10. Mit kell tenni?

Az adatvédelem jogokat ad Neked, melyekkel élned kell, ne félj ezeket használni akár önállóan, akár egy felnőtt közreműködésével! Kétséges esetben pedig kérj iránymutatást az adatvédelmi hatóságtól. Vészhelyzet esetén tudd, hogy kihez fordulhatsz.

Célok

E fejezet segít a gyermekeknek:

- megismerni a **személyes adatok védelméhez fűződő jogukat**
- megtanulni, hogy **mit kell tenni**, ha egy szervezet nem tartja tiszteletben a jogukat
- bízni az **adatvédelmi hatóságban**
- megtudni, **kihez fordulhatnak** bonyolult, sürgős esetekben.

Alapvetés

Mindenkinek joga van tájékoztatást kérni az adataikkal dolgozó adatkezelőktől: **milyen adatokat** tárolnak, hogyan **javíthatók** a hibás adatok, hogyan lehet kérvényezni a **törlést**, amennyiben már nincs szükség az adatkezelésre. Ha **engedélyezted** egy cégnek, hogy kezeljék az adataidat, de később meggondoltad magad, kérheted az adataid **törlését**, az adatkezelőnek pedig haladéktalanul eleget kell tennie a kérésnek. Ezek az **egyének legalapvetőbb jogai a személyes adatok védelmében**, amiket használni is tudni kell!

Ha egy cég reklámüzeneteket küldözget neked vagy folyamatosan hívogat, de Téged nem érdekelnek az ajánlatok, akkor közöld ezt velük. Általában megoldást jelent a hírlevélről történő „leiratkozás” –minden reklámüzenetnek tartalmaznia kell a küldő nevét és a reklámajánlatok lemondásának lehetőségét.

A gyermekek, különösen a kisgyerekek nem tudják önállóan gyakorolni jogukat, de segítséget kérhetnek a **szülőktől, gondviselőktől vagy más felelős felnőttől**.

Amennyiben az adatkezelő nem helyesen reagál, vagy nem tartja tiszteletben az emberek döntését, az **adatvédelmi hatósághoz**¹ lehet panasszal fordulni. A hatóság feladata annak biztosítása, hogy a személyes adatokat mindig a jogszabályoknak megfelelően kezeljék, és az adatkezelők tartsák tiszteletben az adatvédelmi jogokat.

A **hatóság** iránymutatást tud adni vagy amennyiben szükséges, segít a panasz benyújtásában. Kapcsolatba léphet az adott céggel vagy szervezettel és így esetleg megoldhatja a problémát.

Néhány helyzet azonban **sürgős intézkedést** igényel, mikor nem lehet panasszal időt veszíteni. A gyerekek felfedezhetik, hogy valaki információkat osztott meg róluk az interneten, aminek súlyos következményei lehetnek és ezért ezeket az adatokat azonnal el kell távolítani. Az ok néha figyelmetlenség, de bizony vannak rosszindulatú emberek is, akik biztosan nem fognak együttműködni a tartalom eltávolításában.

Ezekben az esetekben a gyerekeknek és tinédzsereknek meg kell próbálniuk a lehető leggyorsabban törölni az információt és ennek érdekében kapcsolatba kell, hogy lépjenek a honlap üzemeltetőjével vagy a szolgáltatóval (például a közösségi oldallal). Mivel ez néha bonyolult lehet, nem szabad félniük attól, hogy jelezzék a problémát és segítséget kérjenek a **szülőktől, gondviselőktől, felelős felnőttektől**.

Ha úgy gondolják, hívhatják közvetlenül a kifejezetten gyerekeknek és tiniknek létrehozott **segélyvonalat is**. Európában 30 országban működik a hálózat², Magyarországon a segélyvonalat a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány³ működteti.

A segélyvonalak segítséget nyújtanak a gyermekeknek és tinédzsereknek bonyolult online szituációk, káros tartalmakkal való találkozás vagy **internetes zaklatás** esetén, és ezek könnyen elérhetőek, ingyenesek és anonimek. Súlyos esetekben haladéktalanul értesíteni kell a **rendőrséget**.

---

¹ Az adatvédelmi hatóságok (országoként felsorolva) megtalálhatók az alábbi linken: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/bodies/authorities/eu/index_en.htm

² <http://www.saferinternet.org/helplines>

³ E-mail: kek-vonal.hu/emil és Chat: chat.kek-vonal.hu, Telefon: 116-111

Ajánlott tevékenység

Használd jogaidat! A feladat időigényes (előreláthatólag néhány hét szükséges a válaszok megérkezéséig), de kifejezetten hasznos a tanulók számára, akik megtudhatják, mit jelent a valós joggyakorlás.

Minden gyermek:

- **Válasszon** egy céget vagy szervezetet, amelyről úgy gondolják, rendelkezik személyes adataikkal.
- **Írja le**, hogy miért őket választotta és vajon milyen adatokat tárolnak róla.
- **Éljen** jogával és kérjen tájékoztatást adatairól.
- **Várjon** türelmesen néhány hétig a válaszra.
- **Mesélje el** az osztálynak, hogy milyen választ kapott (ha egyáltalán), miért, mit talált meglepőnek (ha volt ilyen).
- **A gyerekek hasonlítsák össze** tapasztalataikat! Ennek fényében beszélgessenek a következőkről: Hasznos, ha valaki él a tájékoztatáshoz való jogával? Miért? Könnyű volt elérni, hogy válaszoljanak? Tudott az adatvédelmi hatóság bármiben segíteni?

A legfiatalabbaknak

A legkisebbeknek is tudniuk kell, hogy a **szülők, gondviselők segítségével gyakorolhatják adatvédelmi jogukat** és létezik egy **adatvédelmi hatóság**, amely biztosítja, hogy mindenki betartsa az adatvédelmi szabályokat. Azt is el kell nekik mondani, hogy ha bármilyen felkavaró dologgal találkozunk az interneten, a legjobb, ha segítséget kérnek.

Idősebbeknek

Az idősebbeknek tudniuk kell, hogy melyek az **adatvédelmi jogaik** és helyes, ha **gyakorolják is őket**. Fel kell szólalniuk az ellen, ha érzésük szerint valaki visszaél a személyes adataikkal és ismerniük kell az **adatvédelmi hatóságot**, amely segítséget vagy iránymutatást adhat nekik. Végül azzal is tisztában kell lenniük, hogy ha bajba kerülnek az online térben, a felnőttek segíthetnek nekik.

11. Szószedet

Adatalany/érintett: az a személy, akivel kapcsolatba hozható a személyes adat és akinek az adatkezeléssel összefüggésben törvényben meghatározott jogai vannak.

Adathalászat: adatok – leginkább felhasználónév, jelszó, hitelkártya adatok – megszerzésére történő kísérlet általában megbízhatónak álcázott elektronikus küldemények (például e-mail) segítségével.

Adatkezelő: az a személy vagy szervezet, aki a személyes adatok kezeléséért felelős.

Hozzájárulás: önkéntes, kifejezett, és megfelelő tájékoztatáson alapuló egyértelmű kifejezése annak, hogy az adatalany hozzájárul személyes adatai kezeléséhez.

Internetes zaklatás: valakinek a célzott és rendszeres sértegetése, kínzása, zaklatása vagy fenyegetése internetes eszközök segítségével.

Különleges adat: különösen erős védelmet igénylő személyes adatok, melyek kifejezetten érzékeny információkat tartalmaznak, például: az egyén vallási meggyőződésére, egészségi állapotára, etnikai származására vagy szexuális életére vonatkozóan.

Magánszférához való jog: eredetileg „a háborítatlansághoz való jogként” definiálták; tulajdonképpen azt jelenti, hogy mindenki élhesse a saját életét nem kívánt beavatkozás nélkül. Ez az alapjog biztosítja a bizalmas kommunikációt, az otthon sérthetlenségét, a családi élet, a személyes adatok védelmét.

Digitális személyazonosság: online információkból összeállítható összkép egy személyről.

Profilalkotás: olyan folyamat, amelynek során különböző személyekről adatokat gyűjtenek, ezeket elemzik, majd ez alapján az egyéneket kategóriákba sorolják. A profilok hasonló karakterű, preferenciájú, tevékenységű emberekről készülnek. A begyűjtött adatokból további következtetések vonhatók le az egyénnel kapcsolatban.

Személyes adat: bármilyen adat, amely egy személlyel összefüggésbe hozható, függetlenül az adat megjelenési formájától (írás, kép, hang, ujjlenyomat stb.).

Személyes adatok védelméhez való jog: alapjog, mely számos jogot biztosít az érintetteknek és kötelezettséget ró az adatkezelőkre; ennek érdekében jöttek létre az adatvédelmi hatóságok.

Személyiséglopás: más személy identitásának felhasználása általában adatai megszerzése útján.

Viselkedésalapú reklám: olyan reklámok, amelyek a korábban az internethasználókról gyűjtött adatokat felhasználva próbálják őket befolyásolni.

12. Hasznos források

- Nemzeti adatvédelmi hatóságok:

http://ec.europa.eu/justice/data-protection/bodies/authorities/eu/index_en.htm

- Nemzeti internetes segélyvonalak:

<http://www.saferinternet.org/helplines>

- A magyar adatvédelmi hatóság:

www.naih.hu

- A magyar internetes segélyvonal:

E-mail: kek-vonal.hu/emil, Chat: chat.kek-vonal.hu, Telefon: 116-111